

DOI 10.58423/2786-6742/2025-8-396-409
УДК 657

Gabriella LOSZKORIH

PhD, docens
Számvitel és Auditálás Tanszék vezető-helyettes,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola,
Beregszász, Ukrajna

ORCID ID: [0000-0002-5402-7220](https://orcid.org/0000-0002-5402-7220)

Scopus Author ID: [58538087000](https://scopus.org/authorid/58538087000)

e-mail: loskorih.gabriella@kmf.org.ua

(Corresponding author)

Vivien BÁTORI

MSc. hallgató
„Nemzetközi Számvitel és Adóügy” c. képzési program,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola,
Beregszász, Ukrajna

ORCID ID: [0009-0005-1140-3280](https://orcid.org/0009-0005-1140-3280)

KÉSZPÉNZ NÉLKÜLI ELSZÁMOLÁS A SZÁMVIETELI RENDSZERBEN: AKTUÁLIS TRENDEK ÉS KIHÍVÁSOK

Absztrakt. A modern digitális technológiák fejlődése és a globalizációs folyamatok következtében egyre nagyobb arányban alkalmazzák a készpénz nélküli elszámolásokat a gazdasági tevékenységek során. Az elektronikus fizetések, banki átutalások és fizetési rendszerek használata jelentősen leegyszerűsíti a pénzügyi műveleteket, növeli azok átláthatóságát, és hozzájárul a számviteli folyamatok optimalizálásához. Ugyanakkor a készpénz nélküli elszámolások nemcsak előnyökkel járnak, hanem új kihívásokat is felvetnek, különösen a pénzügyi biztonság, a számviteli kockázatok és a szabályozási kérdések terén. A tanulmány célja a készpénz nélküli elszámolások jelenlegi tendenciáinak elemzése, a főbb számviteli problémák azonosítása és ajánlások kidolgozása azok pénzügyi kimutatásokban való hatékonyabb megjelenítésére. Részletesen bemutatásra kerülnek a „készpénz nélküli elszámolások” fogalmának tudományos és jogi meghatározásai. Meghatározásra kerülnek a készpénz nélküli pénzeszközök kezelésének sajátosságai Ukrajnában. Elemzésre kerülnek az elektronikus dokumentáció formátumai és a banki szolgáltatások távoli hozzáféréssel végzett elszámolási műveletek számviteli sajátosságai. Statisztikai adatok alapján megvizsgálásra kerültek az Ukrán Nemzeti Bank 2019–2024 közötti készpénzes és készpénz nélküli tranzakciókra vonatkozó mutatói. A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a készpénz nélküli elszámolások számvitelének főbb kihívásai közé tartoznak: (1) az eltérések a különböző készpénz nélküli fizetési formák szabályozásában; (2) a kiberfenyegetésekkel és csalásokkal kapcsolatos kockázatok; (3) a számviteli rendszerek nem megfelelő alkalmazkodása az új digitális pénzügyi eszközökhöz. A kapott eredmények alapján megállapítható, hogy a digitális technológiák bevezetése és a számviteli folyamatok automatizálása hozzájárul a pénzáramlás hatékonyabb kezeléséhez. Kiemelésre kerül a jogszabályi keretek fejlesztésének, a számviteli standardok digitális gazdasághoz való igazításának és az automatizált elszámolási rendszerek bevezetésének szükségessége. Javaslatok kerültek kidolgozásra a

készpénz nélküli műveletek számvitelének hatékonyságának növelésére, ami hozzájárul a pénzügyi kimutatások átláthatóságához és megbízhatóságához.

Kulcsszavak: készpénz nélküli elszámolások, számvitel, pénzügyi kimutatások, készpénz, elektronikus fizetések, fizetési rendszerek, digitális technológiák.

Анотація. Сучасний розвиток цифрових технологій та глобалізаційні процеси зумовлюють активне зростання частки безготівкових розрахунків у господарській діяльності підприємств. Використання електронних платежів, банківських переказів та платіжних систем значно спрощує фінансові операції, підвищує їхню прозорість і сприяє оптимізації облікових процесів. Проте поряд із перевагами безготівкові розрахунки створюють і нові виклики, зокрема пов'язані з фінансовою безпекою, обліковими ризиками та регулюванням таких операцій. Метою статті є аналіз сучасних тенденцій безготівкових розрахунків, виявлення ключових проблем їх обліку та розробку рекомендацій щодо підвищення ефективності їх відображення у фінансовій звітності підприємств. Деталізовані наукові та законодавчі підходи до визначення поняття «безготівкові розрахунки». Визначені особливості організації безготівкових грошових коштів в Україні. Визначено формати електронного документування та облік розрахункових операцій під час дистанційного банківського обслуговування. Проаналізовано статистичні дані Національного банку України за 2019-2024 роки щодо операцій з готівкою і безготівковими розрахунками. Результати дослідження дозволили встановити, що ключовими викликами обліку безготівкових розрахунків є: (1) розбіжності у нормативно-правовому регулюванні різних форм безготівкових платежів; (2) ризики, пов'язані з кіберзагрозами та шахрайством; (3) недостатня адаптація облікових систем до нових цифрових фінансових інструментів. Отримані результати показали, що впровадження цифрових технологій та автоматизація бухгалтерського обліку сприяють підвищенню ефективності управління фінансовими потоками підприємств. Наголошено на необхідності удосконалення законодавчої бази, зокрема адаптації облікових стандартів до сучасних реалій цифрової економіки та активного впровадження автоматизованих систем обліку. Запропоновано конкретні заходи щодо підвищення ефективності обліку безготівкових операцій, що сприятиме прозорості та надійності фінансової звітності підприємств.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, бухгалтерський облік, фінансова звітність, готівка, електронні платежі, платіжні системи, цифрові технології.

JEL Classification: M41

Abstract. The modern development of digital technologies and globalization processes are driving the rapid growth of cashless transactions in business activities. The use of electronic payments, bank transfers, and payment systems significantly simplifies financial transactions, enhances their transparency, and contributes to the optimization of accounting processes. However, alongside the advantages, cashless transactions also pose new challenges, particularly in terms of financial security, accounting risks, and regulatory compliance. The purpose of this study is to analyze current trends in cashless transactions, identify key accounting challenges, and develop recommendations for improving their representation in corporate financial reporting. Scientific and legislative approaches to defining the concept of "cashless transactions" are examined in detail. The specific features of cashless fund management in Ukraine are outlined. Formats of electronic documentation and accounting for settlement operations in remote banking services are identified. Statistical data from the National Bank of Ukraine for the years 2019–2024 on cash and cashless transactions have been analyzed. The trend indicates that the Ukrainian financial system is increasingly shifting towards digital payment solutions, reducing the use of cash and encouraging the spread of modern financial technologies. The study results indicate that the key challenges in accounting for cashless transactions include: (1) discrepancies in the regulatory framework governing various forms of cashless payments; (2) risks associated with cyber threats and fraud; (3) insufficient adaptation of accounting systems to new digital financial instruments. The findings show that the implementation of digital technologies and the automation of accounting

processes contribute to the more efficient management of corporate financial flows. The need for improving the legislative framework, adapting accounting standards to the realities of the digital economy, and actively implementing automated accounting systems is emphasized. Specific measures are proposed to enhance the efficiency of accounting for cashless operations, which will promote the transparency and reliability of financial reporting in enterprises.

Keywords: cashless transactions, accounting, financial reporting, cash, electronic payments, payment systems, digital technologies.

A probléma általános megfogalmazása. Modern digitalizált gazdaságban és a pénzügyi technológiák fejlődésében a készpénz nélküli elszámolások központi szerepet játszanak a vállalkozások üzleti tevékenységének rendszerében. Segítenek javítani a pénzforgalom hatékonyságát, minimalizálják a készpénzforgalomhoz kapcsolódó költségeket, és biztosítják a számvitel átláthatóságát. A készpénz nélküli elszámolások arányának növekedését az elektronikus fizetési rendszerek aktív bevezetése, a banki szolgáltatások fejlődése és a szabályozási keretek javulása hajtja. A készpénz nélküli elszámolások előnyei mellett számos kihívást is jelentenek a számvitel számára, beleértve az ilyen tranzakciók helyes dokumentálását, kimutatását és a pénzügyi kimutatásokban való jelentését. A készpénz nélküli elszámolások jogi szabályozása, a pénzügyi kockázatok azonosítása, az adatvédelem és a vállalkozások alkalmazkodása a digitális fizetések területén bekövetkező gyors változásokhoz továbbra is fontos kérdések maradnak. A készpénz nélküli elszámolások számviteli rendszerben való vizsgálatának relevanciája annak köszönhető, hogy hatékony módszereket kell kidolgozni a számvitelükre, javítani kell a szabályozási támogatást és automatizált számviteli rendszereket kell bevezetni.

A legújabb kutatások és publikációk elemzése. A készpénz nélküli elszámolások szervezésének és végrehajtásának elméleti rendelkezéseit Matvieiev V., Haidarzhyska O., Zadorozhna A. [17], valamint Nazarova I. [7] vizsgálták, a jogi vonatkozásait pedig Schwager O. és Soldatkina D. [27] tanulmányozták. A készpénz nélküli elszámolások megjelenéséről és elektronikus formába való átalakulásokról Arkhireiska N., Kuchkova O. [1] munkái szólnak. A készpénz nélküli elszámolások digitalizációjának és számviteli támogatásának kérdéseit Sotchenko Je. [23], Dubyna M., Zhavoronok A., Fedyshyn M. [3], Tyvonchuk O., Khusnullin I. [11], Kulish A. [15], és mások munkái tárgyalják. Ugyanakkor mind a tudományos munkákban, mind a szabályozási dokumentumokban hiányzik a következetesség és az egyértelműség a készpénz nélküli elszámolások értelmezésében, ami nagyban megnehezíti a számviteli és információs rendszerekben való dokumentálás és megjelenítés folyamatát.

A cikk céljának (a kutatás célja és feladatai) megfogalmazása. A cikk célja a készpénz nélküli elszámolások jelenlegi tendenciáinak elemzése, a számvitelükkel kapcsolatos legfontosabb problémák azonosítása és ajánlások kidolgozása a vállalkozások pénzügyi kimutatásaiban való megjelenítésük hatékonyságának javítására.

A tanulmány fő anyagának bemutatása. Napjaink gazdasági helyzetében a készpénz nélküli elszámolás a pénzügyi tranzakciók lebonyolításának legelterjedtebb

módszere. A gazdasági fejlődést világszerte a készpénzes elszámolások felhasználási körének csökkenése jellemzi, ami utat engedett az új fizetési eszközök és modern fizetési technológiák térhódításához. A készpénz nélküli elszámolások elterjedése az üzleti életben is egyre nagyobb teret hódít, mivel lehetővé teszi a vállalkozások számára, hogy csökkentsék a cash-flow-hoz kapcsolódó kockázati tényezőket, valamint gyorsan és minimális időráfordítással hajtsák végre elszámolásaikat.

A készpénz nélküli elszámolások fejlődésének és tendenciái terjedésének, valamint dokumentációjuk sajátosságainak azonosítása érdekében először meg kell határozni a fogalmi keretet, különösen a „készpénz nélküli elszámolások” fogalmát. A készpénz nélküli elszámolások értelmezése nem egyértelmű.

A tudósok számos módon vélekednek a készpénz nélküli elszámolások meghatározásával kapcsolatban, amelyet az 1. táblázat foglal magába.

1.táblázat

A készpénz nélküli elszámolások értelmezése a közgazdaságtani szakirodalomban

Szerző (k)	Meghatározás	Forrás
Fedyshyn M., Vovk M.	A készpénz nélküli elszámolás olyan pénzáttalás, amelyet elektronikus fizetési eszköz használatával kezdeményeznek a kedvezményezett számlájára történő jóváírás céljából.	[4]
Bunda O.	A készpénz nélküli elszámolás – a fizetési eszközök és módszerek összessége, amely készpénz használata nélkül valósítható meg.	[12]
Tabachuk H., Sarakhman O., Brechko T.	A készpénz nélküli elszámolás a pénzforgalom azon része, amely bankszámlákon keresztül zajlik, nem pedig készpénz formájában, és ezt készpénzmentes pénzforgalomnak nevezik. A kutatók rámutatnak, hogy a fizető és a kedvezményezett folyószámlákat használnak, és a tranzakció lebonyolítható akár egy bankon belül, akár különböző pénzügyintézetek között.	[24]
Dovhan L., Duksenko O.	A készpénz nélküli elszámolás olyan pénzügyi tranzakciókat jelent, amelyek banki számlákon történő könyveléssel valósulnak meg, és magukban foglalják a pénzeszközök levonását a fizető számlájáról, majd azok áttalását a kedvezményezett számlájára.	[14]
Tochmański A.	A készpénz nélküli elszámolás a fizetési rendszer azon részét képezik, amely kizárólag teljesen készpénzmentes elszámolásokat foglal magában, ahol a készpénz a tranzakciós ciklus egyetlen szakaszában sem kerül felhasználásra.	[10]
Damen A.	A készpénz nélküli elszámolások bármilyen pénzügyi tranzakciót jelentenek, amely készpénz fizikai cseréje nélkül történik, hanem hitel- és betéti kártyákkal, banki áttalásokkal, kriptovalutával stb.	[2]
Vovchak O., Rushchyshyn N., Andreiki T.	A készpénz nélküli elszámolások olyan tranzakciók, amelyek készpénz használata nélkül, vagyis a készpénzforgalmon kívül zajlanak.	[13]
Sadovska I., Bozhydarnik T., Nahirska K.	A készpénz nélküli elszámolás alatt a pénzösszeg áttalását értjük a fizető fél számlájáról a kedvezményezett számlájára. A pénzügyi közvetítő ezekben az elszámolásokban a bank, amely szolgáltatásokat nyújt ügyfeleinek, vállalkozásoknak, vállalkozóknak és magánszemélyeknek.	[22]

Szerző (k)	Meghatározás	Forrás
Lebedyk H., Maksiutenko N., Yatsenko V.	A pénzösszeg átutalása a fizetők számláiról a kedvezményezettek számláira, valamint a bankok által a vállalatok és magánszemélyek megbízásából készpénzben a bank pénztárába befizetett összegek átutalása a kedvezményezettek számláira.	[16]
Matvieiev V., Haidarzhyska O., Zadorozhna A.	A készpénz nélküli elszámolások a pénzösszeg átutalását jelentik a fizetők számláiról a kedvezményezettek számláira, valamint a bankok által a vállalatok és magánszemélyek megbízásából készpénzben a bank pénztárába befizetett összegek átutalása a kedvezményezettek számláira.	[17]
Omay T., Emirmahmutoglu F., Denaux Z. S.	A készpénz nélküli elszámolások – olyan fizetési funkciók, amelyek lehetővé teszik az áruk és szolgáltatások ellenértékének kiegyenlítését anélkül, hogy ténylegesen fizikai értékhordozókat, vagyis készpénzt használnának.	[9]
Shamrin R.	A készpénz nélküli elszámolások – az adott érték kiegyenlítésének formái, módszerei és eszközei, amelyek fizetési kártyák vagy más készpénzmentes fizetési alternatívák alkalmazásával valósulnak meg.	[26]

Forrás: saját szerkesztés

A 2001. április 05-i 2346-III. számú „A fizetési rendszerekről és pénzáttalásokról Ukrajnában” szóló ukrán törvény 2021. augusztus 01-ig szólt, valamint addig határozta az ukrán fizetési és elszámolási rendszerek működésének alapelveit, szabályozta az Ukrajnán belüli pénzáttalási eljárást, azonban nem határozta meg a „készpénz nélküli elszámolások” fogalmát [21].

A 2021. június 30-i 1591-IX számú „A fizetési szolgáltatásokról” szóló ukrán törvény a következőképpen határozza meg a készpénzmentes elszámolást: „A fizetők számlájáról a kedvezményezettek számlájára történő pénzáttalás, valamint a fizetési szolgáltatók által a fizetők által készpénzben befizetett összegek átutalása a kedvezményezettek számlájára” [20].

Ugyanez vonatkozik Ukrajna Polgári Törvénykönyvére is, amelynek 1087. cikke csak a készpénzes és a készpénz nélküli elszámolási formákat említi, valamint megjegyzi, hogy az elszámolások „... készpénz nélküli formában, elszámolási dokumentumok segítségével, elektronikus vagy papíralapú formátumban történnek.” Ugyanakkor a Polgári Törvénykönyv 1088. cikkének hatályos szövege kimondja, hogy „... a készpénz nélküli elszámolások bankokon, egyéb pénzügyi intézményeken keresztül történnek, amelyekben a megfelelő számlák nyitva vannak, kivéve, ha a törvény másként rendelkezik, vagy ha a készpénz nélküli elszámolás típusa más szabályokat határoz meg” [25].

Jelenleg Ukrajnában nincs egységes és összehangolt jogszabály, amely egyértelműen meghatározná a készpénz nélküli elszámolások lényegét.

Érdeemes megjegyezni, hogy az ukrán pénzügyi piacon aktívan működik számos nem banki intézmény – fizetési és pénzügyi szolgáltatások üzemeltetői. A legnagyobbak közé tartozik az EasyPay, LiqPay, WebMoney, PayPal, IPay.ua, Privat24, Monobank, Fondy, Portmone, WayForPay, Payoneer, Revolut, Stripe stb. Ezek a szolgáltatások

széles körű pénzügyi megoldásokat kínálnak, az online fizetésektől és átutalásoktól kezdve a mobil pénztárcákon és üzleti bankkártya-elfogadási rendszereken (POS terminálok) keresztül. Közvetítőként működnek a készpénz nélküli elszámolások során. Népszerűségük növekszik a kényelem, a tranzakciók gyorsasága és a felhasználók számára való hozzáférhetőség miatt. Lehetővé teszik a pénzáttalásokat a felhasználók között a bankszámlákon és bankkártyákhoz kapcsolt fizetési rendszereken keresztül, ezáltal leegyszerűsítve a pénzügyi műveleteket és elérhetőbbé téve azokat a fogyasztók számára. Ugyanakkor az ilyen szolgáltatások jogi szabályozása továbbra is hiányos. Ez bizonyos kockázatokat teremthet mind a felhasználók, mind a pénzügyi rendszer egésze számára. Ezért szükséges a szabályozási keret további fejlesztése annak érdekében, hogy egységes megközelítést biztosítsanak a készpénz nélküli elszámolások szabályozására, valamint elősegítsék a pénzügyi technológiák fejlődését Ukrajnában.

Ezek az eltérések jelentősen megnehezítik mind a fizetési szolgáltatók, mind a készpénz nélküli kifizetések kedvezményezettjeinek munkáját. Mivel nincs egyértelmű és egységes meghatározás a készpénz nélküli elszámolásokra, előfordulnak olyan helyzetek, amikor még azokban a tranzakciókban is, amelyekben egyáltalán nem vett részt készpénz, azokat készpénzes műveletként kezelik. Ez annak köszönhető, hogy a „hivatalos” készpénz nélküli elszámolási meghatározás szerint ezek kizárólag bankokon keresztül történnek.

Tekintettel arra, hogy a készpénz nélküli elszámolások számviteli és információs rendszerben történő elismerésére, nyilvántartására, dokumentálására és megjelenítésére vonatkozó eljárás közvetlenül függ azok pontos megértésétől és értelmezésétől, fontos a fogalom pontosabb meghatározását megfogalmazni.

Véleményünk szerint a készpénz nélküli elszámolás azt a folyamatot jelenti, amelynek során a fizetési szolgáltatók átutalják a pénzeszközöket a fizetők számláiról a kedvezményezettek számláira. Ide tartozik továbbá a készpénzben befizetett összegek átutalása is a kedvezményezettek számláira az illetékes pénzügyi intézményeken keresztül. Az ilyen műveletek elszámolási dokumentumok alapján történnek, amelyek lehetnek papíralapúak vagy elektronikus formátumúak is.

Fontos megjegyezni, hogy a készpénz nélküli elszámolások a pénzügyi rendszer kulcsfontosságú elemét képezik, mivel hozzájárulnak a fizetések gyorsaságának és biztonságának növeléséhez, a készpénzforgalommal kapcsolatos költségek minimalizálásához, valamint a pénzügyi tranzakciók átláthatóságának fokozásához. A digitális technológiák bevezetése a készpénz nélküli fizetések területén lehetővé teszi ezek jelentős mértékű automatizálását, csökkenti a hibák és a csalások kockázatát, valamint optimalizálja a vállalatok számviteli és pénzügyi osztályainak működését.

Az Ukrajnában működő készpénz nélküli pénzforgalom sajátossága egy speciális elszámolási forma alkalmazása, amely közvetlenül a fizetési tranzakció végrehajtására szolgál, nevezetesen:

- készpénz nélküli elszámolásoknak három résztvevője van: a fizető fél, a kedvezményezett és a bank, ahol az elszámolás a fizető fél és a kedvezményezett számláin történő bejegyzés formájában történik;
- a készpénz nélküli elszámolások résztvevői hitelkapcsolatban állnak a bankkal;

– az elszámolásban részt vevő azonos résztvevőhöz tartozó pénzeszközök átutalása a számláikon történő könyvelés útján történik, ami a pénzeszközökkel végrehajtott hitelműveletet eredményez, így a készpénzforgalmat hitelművelet váltja fel [5].

A készpénzes és készpénz nélküli forgalom mindig összekapcsolódik, ami az egyik formából a másikba való átmenetnek köszönhető. Például a vállalkozás bevétele először készpénz formájában érkezik a pénztárba, majd a banki intézménybe kerül befizetésre, ahol jóváírják a folyószámlán vagy egyéb számlán, amelyről később a vállalat kifizetéseket teljesít. Hasonlóképpen a készpénz visszakerül a vállalkozás pénztárába a munkabérek, előlegek vagy egyéb kifizetések céljából.

A készpénz nélküli elszámolásokhoz akkreditív, inkasszó, váltó fizetési formák használhatók, valamint a kifizetések csekken, bankkártyával teljesíthetők, a banki ügyfelek pedig fizetési eszközöket (fizetési megbízás, fizetési kérelem, akkreditív) választhatnak. A fizetési mód a szerződéskötéskor kerül meghatározásra.

A vállalkozás pénzügyi helyzete nagymértékben függ a készpénz nélküli fizetési formák hatékony alkalmazásától, amely magában foglalja a vállalkozásban végrehajtott elszámolások értékelését és a megfelelő intézkedések kidolgozását. A készpénz nélküli elszámolás helyes megszervezése ugyanis elengedhetetlen feltétele a vállalkozás pénzforgalmának zavartalan biztosításának, pénzügyi és gazdasági önállóságának megerősítésének, valamint a termelés hatékonyságának növelésének.

Az utóbbi időben egyre szélesebb körben terjednek el olyan elszámolási formák, mint a bankkártyás fizetések és az elektronikus átutalások. Mindkét forma jelentősen leegyszerűsíti a fizetési tranzakciók lebonyolításának rendszerét. Hiszen a pénzáttalás végrehajtásához nincs szükség arra, hogy a vállalkozás meghatalmazott képviselője személyesen megjelenjen a bankban, ami időt takarít meg a banki ügyintézés során. A készpénz nélküli elszámolás fő előnye a számviteli műveletek jelentős felgyorsítása.

Mivel a készpénz nélküli elszámolások tartalma a fizetési dokumentumokban tükröződik, az ilyen elszámolások lehetővé teszik a szerződéses kötelezettségek teljesítésének átfogó ellenőrzését mind a fizetők, mind a pénzüsszegek kedvezményezettjei, sőt esetenként az ellenőrző és bűnüldöző hatóságok részéről is. A készpénz nélküli pénzeszközök a Mérlegben a forgóeszközök között a „Pénzeszközök és pénzeszköz-egyenértékesek” tételben kerülnek kimutatásra.

A készpénz nélküli elszámolások jelentik azt a kapcsolatot, amely összeköti az egyes gazdasági szereplőket a piaci környezettel és az államháztartással, valamint lehetővé teszi számukra, hogy részt vegyenek a termelési, elosztási és fogyasztási folyamatokban.

A készpénz nélküli elszámolások a következő előnyökkel rendelkeznek a készpénzes tranzakciókkal szemben:

- a pénzforgalom lebonyolításának költségeinek csökkentése;
- a pénz előállításának költségeinek mérséklése;
- fokozott védelem a rablás és a pénzhamisítás ellen;
- a gazdaság árnyékszektorának visszaszorítása;
- a jövedelmek és kiadások alakulásának nagyobb átláthatósága a vállalatok, az üzleti szféra, az államháztartás és a háztartások számára;

– a bankok működési költségeinek csökkentése, jutalékbevételeik és likviditásuk növekedése;

- hozzáférés további lehetőségekhez és szolgáltatásokhoz;
- a tranzakciók gyorsasága;
- fizetési lehetőség bármilyen pénznemben és bármely országban;
- egyszerűbb és kényelmesebb használat.

A készpénz nélküli gazdaság előnyei közé tartozik továbbá a fokozott védelem a pénzhamisítás és a rablások ellen, valamint a gazdasági szereplők bevételeinek és kiadásainak nagyobb átláthatósága. Ez hozzájárul a gazdaság árnyékszektorának csökkentéséhez, valamint az adófizetés elkerülésének és a pénzmosás lehetőségeinek csökkentéséhez [6]. Véleményünk szerint egy másik kritikusan fontos érv a kiberkockázatok - hackertámadások, kiberkémkedés stb. – növekedése [8]. Ez a probléma ma különösen aktuális Ukrajna számára a hadiállapot összefüggésében. Például a kormány számítógépes vészhelyzeti reagáló csoportja, a CERT-UA szerint 2023-ban 2543 kibertámadást indítottak Ukrajna ellen, ami 16%-kal több, mint 2022-ben. 2023 decemberében például a Kyivstar mobilszolgáltató digitális infrastruktúrája elleni hackertámadás komoly fennakadást okozott a kommunikációs rendszerben és a terminálok működésében [18].

Jelenleg az elektronikus dokumentáció és a számviteli nyilvántartás a nem személyes jelenléttel történő banki szolgáltatások terén dominál, és az alábbi formátumokban valósul meg:

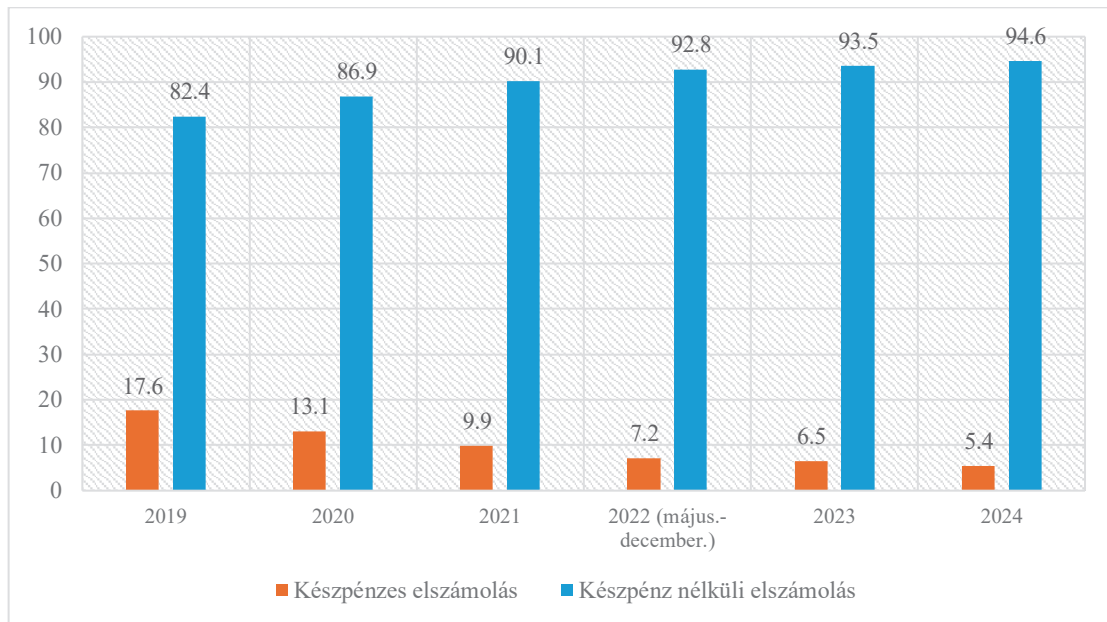
- a banki műveletek nyilvántartása és ellenőrzése ügyfélbanki, internetbanki és mobilbanki rendszerek segítségével;
- a partnerekkel történő elszámolási műveletek lebonyolítása és nyilvántartása árukereskedelmi, mobil- és internetes elfogadói (acquiring) rendszereken keresztül;
- az elektronikus és kriptovaluta-alapú fizetési rendszerek alkalmazása az elszámolásokhoz és azok számviteli támogatása.

Az ilyen számviteli-információs rendszerek megvalósításához a készpénz nélküli elszámolás során az alábbi eszközöket használják:

- Ügyfélbanki rendszer (client-banking): speciális szoftver segítségével valósul meg, amely a felhasználó személyi számítógépére van telepítve, és közvetlen kapcsolatot biztosít a bankkal;
- Internetbanki rendszer: lehetővé teszi a fizetések végrehajtását és a pénzeszközök ellenőrzését bármely webböngészőn keresztül elérhető személyes banki fiókon keresztül;
- Mobilbanki rendszer: hordozható mobileszközök segítségével biztosítja a pénzügyi tranzakciók lebonyolítását és kezelését.

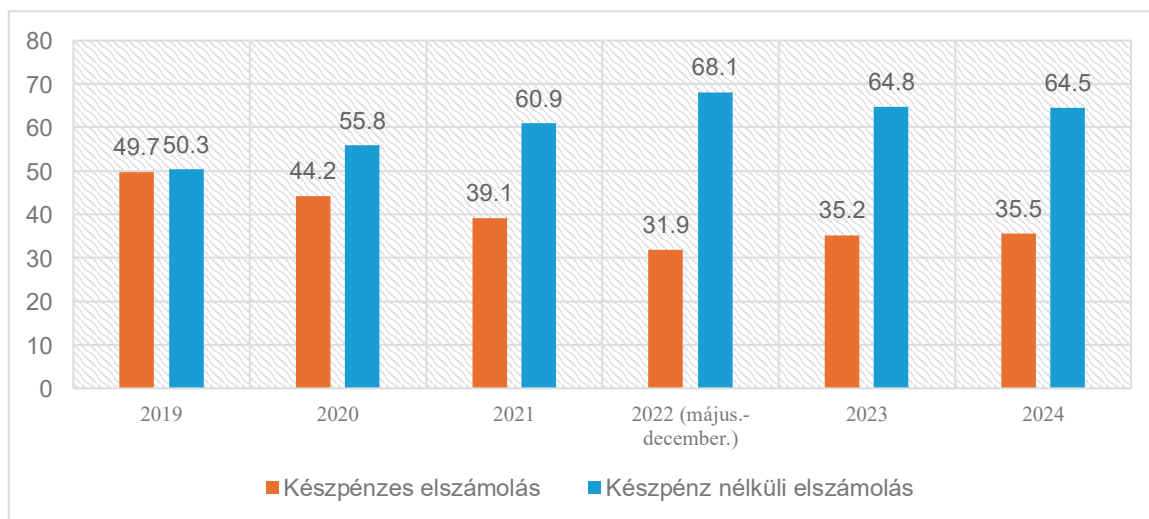
A készpénzes és készpénz nélküli tranzakciók 2019–2024 közötti statisztikai adatainak elemzése, amelyet az Ukrán Nemzeti Bank végez a fizetési infrastruktúra felügyeleti funkciójának ellátása keretében, azt mutatja, hogy a fizetési kártyákkal végzett készpénz nélküli elszámolás aránya az összes kártyás tranzakció összegének 64,5%-át tette ki az elmúlt évben. A készpénz nélküli elszámolás aránya a tranzakciók számát tekintve pedig 94,6%-ra emelkedett. Ez a tendencia azt jelzi, hogy az ukrán pénzügyi rendszer egyre inkább a digitális fizetési megoldások felé tolódik el,

csökkentve a készpénzhasználatot és ösztönözve a modern pénzügyi technológiák elterjedését. A készpénz nélküli tranzakciók növekvő aránya hozzájárul a pénzügyi szolgáltatások elérhetőségének javításához, a tranzakciók gyorsaságának és biztonságának növeléséhez, valamint a gazdaság árnyékszektorának visszaszorításához.

1. ábra. A készpénz nélküli tranzakciók részesedésének dinamikája volumen szerint (2019-2024), %

Forrás: saját szerkesztés [19] alapján

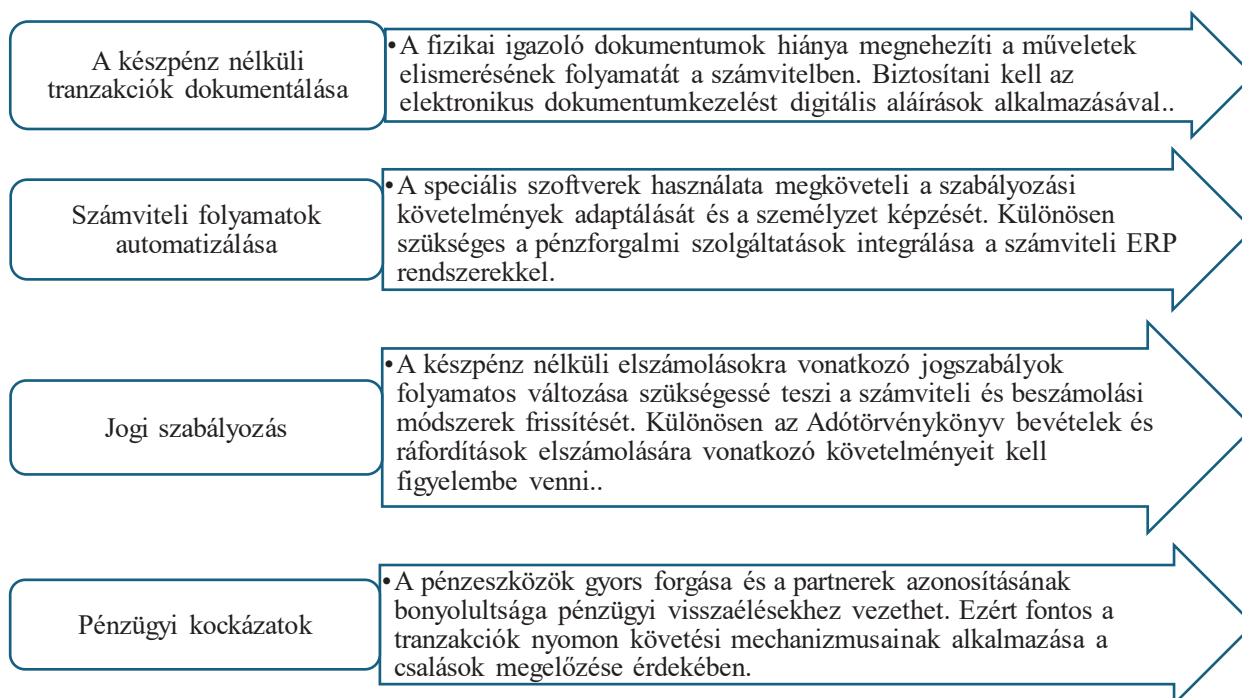

2. ábra. A készpénz nélküli tranzakciók arányának dinamikája összegenként (2019-2024), %

Forrás: saját szerkesztés [19] alapján

2024-ben az ukránok továbbra is előnyben részesítették a készpénz nélküli fizetéseket bankkártyákkal. Ez a kedvező tendencia azt mutatja, hogy Ukrajna fizetési infrastruktúrája képes biztosítani a készpénz nélküli kártyás tranzakciók zavartalan és stabil lebonyolítását, ami viszont hozzájárul az ukránok magas szintű bizalmához a készpénzmentes elszámolás iránt. Ezenkívül a gazdasági szereplők többsége elhagyta a készpénzes fizetéseket, és helyettük az elfogadói (acquiring) rendszert vezette be. Az ilyen tranzakciókat elektronikus fizetési eszközök (például bankkártyák) segítségével hajtják végre elektronikus és kriptovaluta-alapú fizetési rendszereken keresztül.

Bár a készpénz nélküli tranzakciók jelentős előnyökkel járnak, egyben bizonyos kihívásokat is teremtenek a számviteli elszámolás számára (3. ábra).

3. ábra. A készpénz nélküli elszámolás számviteli kihívásai.

Forrás: saját kidolgozás

Úgy véljük, hogy a készpénz nélküli elszámolás számvitelének során a következő elveket kell követni:

1. Az ügyletek elismerése. A készpénz nélküli elszámolásokat a számvitelben az eredményszemléletű elszámolás alapján kell elszámolni. A kimutatásuk alapját a bankszámlakivonatok, az elektronikus számlák, a szerződések és az elvégzett munkáról szóló akták képezik.

2. Követelések és kötelezettségek elszámolása. Halasztott kifizetések esetén követeléseket (36. „Elszámolások vevőkkel és ügyfelekkel” számlán) és kötelezettségeket (63. „Elszámolások szállítókkal és alvállalkozókkal” számlán) kell vezetni.

3. Adóelszámolás. A készpénz nélküli tranzakcióknak adóvonzata van, beleértve a ÁFÁ-t is (64. „Adókkal és kifizetésekkel kapcsolatos elszámolások” számla). Fontos az adókötelezettségek és adójóváírások helyes megjelenítése.

4. A jutalékköltségek elszámolása. A készpénz ügyletek banki jutalékai a vállalkozás ráfordításaként kerülnek elszámolásra (92. „Adminisztratív költségek” számla vagy 93. „Értékesítési költségek” számla, az ügylet jellegétől függően).

5. Megjelenítés a pénzügyi kimutatásokban. A készpénz nélküli tranzakciókat helyesen kell megjeleníteni a mérlegben (a 3. „Pénzeszközök, elszámolások és egyéb eszközök” osztályba tartozó számlák), az eredménykimutatásban és a cash flow kimutatásban.

Különösen a készpénz nélküli elszámolások számvitelének hatékonyságának javítása érdekében célszerű a következő szempontokra összpontosítani:

✓ egységes számviteli standardok kidolgozása: egységes módszereket kell bevezetni a készpénz nélküli elszámolások pénzügyi kimutatásokban való megjelenítésére

✓ integráció az automatizált számviteli rendszerek felé: az ERP-rendszerek használata segít egyszerűsíteni a pénzügyi folyamatok kezelését és biztosítani a műveletek operatív ellenőrzését.

✓ a pénzügyi biztonság javítása: a modern adatvédelmi mechanizmusok, például a kriptográfiai módszerek és a többszintű hitelesítés bevezetése segít csökkenteni a csalási kockázatokat.

Következtetések és további kutatások kilátásai. A készpénz nélküli elszámolások a vállalkozások pénzügyi tevékenységének kulcsfontosságú elemévé váltak, mivel gyorsaságot, kényelmet és átláthatóságot biztosítanak a tranzakciók számára. Aktív megvalósításuk hozzájárul a hatékonyabb pénzforgalom-irányításhoz, ugyanakkor új kihívások elé állítja a számvitelt. Különösen szükség van a számviteli módszertan és a szabályozási keretek javítására, valamint modern digitális megoldások bevezetésére. A készpénz nélküli elszámolások számvitelének hatékonyságának javítása érdekében célszerű a következő szempontokra összpontosítani: a készpénz nélküli elszámolások pénzügyi kimutatásokban való megjelenítésére szolgáló egységes módszerek bevezetése segít a pénzügyi adatok megbízhatóságának és összehasonlíthatóságának növelésében; az ERP-rendszerek használata optimalizálja a pénzügyi folyamatok kezelését, csökkenti a hibák számát és növeli a készpénz nélküli elszámolások ellenőrzésének hatékonyságát; a modern adatvédelmi mechanizmusok, például a kriptográfiai titkosítási módszerek és a többszintű hitelesítés bevezetése segít minimalizálni a csalás és a pénzügyi és pénzügyi adatokhoz való jogosulatlan hozzáférés kockázatát. A javasolt fejlesztési területek segítenek csökkenteni a készpénz nélküli elszámolások kapcsolatos kockázatokat, biztosítják azok megfelelő megjelenítését a pénzügyi kimutatásokban, és elősegítik a vállalkozások hatékony működését a digitális gazdaságban. A további kutatások célja az új technológiáknak a készpénz nélküli tranzakciók elszámolására gyakorolt hatásának felmérése és a számviteli gyakorlat nemzetközi szabványokhoz való igazítása.

Felhasznált források listája

1. Arkhireiska N., Kuchkova O. Current trends of the payment market of Ukraine - cashless settlements and e-wallets. *Efektivna ekonomika*. 2021. Vol. 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8969> DOI: 10.32702/2307-2105-2021.6.79
2. Damen A. Cashless Payments: Pros, Cons, How to Accept Them, & 8 Types. 2023. URL: <https://monei.com> (letöltés időpontja: 2025.02.23)
3. Dubyna M., Zhavoronok A., Fedyshyn M. Directions for Increasing the Development of Cryptocurrency in Ukraine. *Modern Economics*. 2019. Vol. 17. P. 80-85. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-13).
4. Fedyshyn M., Vovk M. Digitalization of cashless payments in a COVID-19 pandemic. *Economy and Society*. 2021. Vol. 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-66>
5. Kostyunik O. Poberezhna V. Basic problems of organization of non-cash funds in Ukraine. *Agrosvit*. 2016. Vol. 9. P. 51–55.
6. Menaka B. Electronic payment in cashless economy: Problem and prospect. *International Journal of Scientific and Technology Research*. 2019. Vol 8, issue 12. P. 2688-2690. URL: https://www.researchgate.net/publication/350811120_Electronic_Payment_In_Cashless_Economy_Problem_And_Prospect (letöltés időpontja: 2025.02.20)
7. Nazarova I. Definition, accounting and information support of electronic settlements. *Herald of Economics*. 2022. Vol. 3. 123-136 pp. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.03.123>
8. Oleshko A. Innovative trends of cashless economy development. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2018. Vol. 10. P. 22–25.
9. Omay T., Emirmahmutoglu F., Denaux Z. S. Nonlinear error correction based cointegration test in panel data. *Economics Letters*. 2017. Vol. 157. P. 1-4. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2017.05.017>
10. Tochmański A. Miejsce obrotu bezgotówkowego w systemie płatniczym. *Obrót bezgotówkowy w Polsce*. Redakcja: Żukowska H., Żukowski M. Wydawnictwo KUL Lublin. 2013. P. 13-34.
11. Tyvonchuk O., Khusnullin I. Digitalization of cashless payments in the conditions of war in Ukraine. *Economy and Society*. 2024. Vol. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-155>
12. Бунда О. М. Аудит безготівкових розрахунків підприємств у сфері спорту. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2020. № 22. С. 94-101.
13. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: підруч. Київ : Знання, 2008. 564 с.
14. Довгань Л. П., Дуксенко О. П. Фінанси підприємств: Методичні вказівки та завдання для самост.вивч.дисципліни. Київ: МАУП, 2006. 192с.
15. Куліш А.Ю. Стан та аналіз безготівкових розрахунків в Україні та особливості їх обліку на вітчизняних підприємствах. *Економічні науки*. 2016. № 2. С. 116–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_2_26 (letöltés időpontja: 2025.02.22)
16. Лебедик Г. В., Максютенко Н.О., Яценко В.В. Стан та перспективи організації безготівкових розрахунків в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 22. С. 166-171. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_22_38 (letöltés időpontja: 2025.02.21)
17. Матвеев В.В., Гайдаржийська О.М., Задорожна А.В. Дослідження теоретичних аспектів організації та здійснення безготівкових розрахунків. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 15. С. 863–866.
18. Названа кількість кібератак в Україні за минулий рік. Слово і діло. 31 січня 2024. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/31/novyna/suspilstvo/nazvana-kilkist-kiberatak-ukrayini-mynulyj-rik> (letöltés időpontja: 2025.02.20)
19. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
20. Про платіжні послуги Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n2> (letöltés időpontja: 2025.02.10)
21. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text> (letöltés időpontja: 2025.02.11)

22. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 688 с.
23. Сотченко Є.В. Діджиталізація міжнародних розрахунків в умовах кризових явищ світової економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. No 59–1. С. 51–61. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.59-9>
24. Табачук Г. П. Фінансовий облік у банках: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 424 с.
25. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (letöltés időpontja: 2025.02.11)
26. Шамрін Р. В. Оцінювання ефективності системи безготівкових карткових розрахунків із застосуванням нейромережевої моделі попиту. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 2. С. 14-17.
27. Швагер О. А., Солдаткіна Д. О. Актуальні питання правового регулювання безготівкових розрахунків в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. No 57. С. 174 –181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2018_57_24 (letöltés időpontja: 2025.02.10)

References

1. Arkhireiska, N., Kuchkova, O. (2021). Current trends of the payment market of Ukraine - cashless settlements and e-wallets. *Efektivna ekonomika*, vol. 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8969> DOI: 10.32702/2307-2105-2021.6.79 [in Ukrainian]
2. Damen, A. (2023). Cashless Payments: Pros, Cons, How to Accept Them, & 8 Types. URL: <https://monei.com>
3. Dubyna, M., Zhavoronok, A., Fedyshyn, M. (2019). Directions for Increasing the Development of Cryptocurrency in Ukraine. *Modern Economics*, vol. 17, 80-85. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-13). [in Ukrainian]
4. Fedyshyn, M., Vovk, M. (2021). Digitalization of cashless payments in a COVID-19 pandemic. *Economy and Society*, vol. 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-66> [in Ukrainian]
5. Kostyunik, O., Poberezhna, (2016). V. Basic problems of organization of non-cash funds in Ukraine. *Agrosvit*, vol. 9, 51–55. [in Ukrainian]
6. Menaka, B. (2019). Electronic payment in cashless economy: Problem and prospect. *International Journal of Scientific and Technology Research*, vol 8, issue 12, 2688-2690. URL: https://www.researchgate.net/publication/350811120_Electronic_Payment_In_Cashless_Economy_Problem_And_Prospect
7. Nazarova, I. (2022). Definition, accounting and information support of electronic settlements. *Herald of Economics*, vol. 3, 123-136. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.03.123> [in Ukrainian]
8. Oleshko, A. (2018). Innovative trends of cashless economy development. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 10, 22–25. [in Ukrainian]
9. Omay, T., Emirmahmutoglu, F., Denaux, Z. S. (2017). Nonlinear error correction based cointegration test in panel data. *Economics Letters*, vol. 157, 1-4. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2017.05.017>
10. Tochmański, A. (2013). Miejsce obrotu bezgotówkowego w systemie płatniczym [The place of non-cash transactions in the payment system]. *Obrót bezgotówkowy w Polsce. Redakcja: Żukowska H., Żukowski M.* Wydawnictwo KUL Lublin, 13-34. [in Polish]
11. Tyvonchuk, O., Khusnullin, I. (2024). Digitalization of cashless payments in the conditions of war in Ukraine. *Economy and Society*, vol. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-155> [in Ukrainian]
12. Bunda, O. M. (2020). Audyt bezgotivkovykh rozrakhunkiv pidprijemstv u sferi sportu [Audit of non-cash payments of enterprises in the field of sports]. *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku - Problems of innovative and investment development*, № 22, 94-101. [in Ukrainian]

13. Vovchak, O. D. (2008). Kredyt i bankivska sprava: pidruch. Kyiv : Znannia [in Ukrainian]
14. Dovhan, L. P., Duksenko, O. P. (2006). Finansy pidpryiemstv: Metodychni vkazivky ta zavdannia dlia samost.vyvch.dytsypliny. Kyiv: MAUP [in Ukrainian]
15. Kulish, A.Iu. (2016). Stan ta analiz bezghotivkovykh rozrakhunkiv v Ukraini ta osoblyvosti yikh obliku na vitchyznianskykh pidpryiemstvakh [The state and analysis of non-cash payments in Ukraine and the features of their accounting at domestic enterprises]. *Ekonomichni nauky - Economic sciences*, № 2, 116–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_2_26 [in Ukrainian]
16. Lebedyk H. V., Maksiutenko N.O., Yatsenko V.V. (2016). Stan ta perspektyvy orhanizatsii bezghotivkovykh rozrakhunkiv v Ukraini [The state and prospects of the organization of non-cash payments in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment- Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Economics and Management*, issue 22, 166-171. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_22_38 [in Ukrainian]
17. Matvieiev, V.V., Haidarzhyska, O.M., Zadorozhna, A.V. (2018). Doslidzhennia teoretychnykh aspektiv orhanizatsii ta zdiisnennia bezghotivkovykh rozrakhunkiv [Research on theoretical aspects of the organization and implementation of non-cash payments]. *Ekonomika i suspilstvo - Economy and society*, issue 15, 863–866. [in Ukrainian]
18. Nazvana kilkist kiberatak v Ukraini za mynulyy rik. Slovo i dilo. 31 sichnia 2024. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/31/novyna/suspilstvo/nazvana-kilkist-kiberatak-ukrayini-mynulyj-rik> [in Ukrainian]
19. Ofitsiinyi veb-sait Natsionalnoho banku Ukrainy. URL: <https://bank.gov.ua/>
20. Pro platizhni posluhy Zakon Ukrainy vid 30.06.2021 № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n2>
21. Pro platizhni systemy ta perekaz koshtiv v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
22. Sadovska, I. B. (2013). Bukhhalterskyi oblik: navch. posib. Kyiv: «Tsentri uchbovoi literatury» [in Ukrainian]
23. Sotchenko, Ye.V. (2020). Didzhitalizatsiia mizhnarodnykh rozrakhunkiv v umovakh kryzovykh yavlyshch svitovoi ekonomiky [Digitalization of international payments in the context of crisis phenomena in the world economy]. *Prychornomorski ekonomichni studii- Black Sea Economic Studies*, No 59–1, 51–61. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.59-9> [in Ukrainian]
24. Tabachuk, H. P. (2010). Finansovyi oblik u bankakh: navch. posib. Kyiv : Tsentri uchbovoi literatury [in Ukrainian]
25. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
26. Shamrin, R. V. (2016). Otsiniuvannia efektyvnosti systemy bezghotivkovykh kartkovykh rozrakhunkiv iz zastosuvanniam neiromerezhevoi modeli popytu [Evaluation of the effectiveness of the system of non-cash card payments using a neural network model of demand]. *Investytsii: praktyka ta dosvid- Investments: practice and experience*, № 2, 14-17. [in Ukrainian]
27. Shvaher, O. A., Soldatkina, D. O. (2018). Aktualni pytannia pravovoho rehuliuвання bezghotivkovykh rozrakhunkiv v Ukraini [Current issues of legal regulation of non-cash payments in Ukraine]. *Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava- Journal of Eastern European Law*, No 57. S. 174–181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2018_57_24 [in Ukrainian]

Отримано:	12.03.2025	Beérkezett:	2025.03.12	Received:	12.03.2025
Прийнято до друку:	12.04.2025	Elfogadva:	2025.04.12	Accepted:	12.04.2025
Опубліковано:	12.05.2025	Megjelent:	2025.05.12	Published:	12.05.2025